

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญ ที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ด่านสิงขรในอดีต เป็นเส้นทางคมนาคมข้ามผ่านแผ่นดินคาบสมุทรมุข จากชายฝั่งทะเลด้านหนึ่ง ไปยังชายฝั่งทะเลอีกด้านหนึ่ง เรียกว่าเส้นทางข้ามคาบสมุทรมุข เป็นที่นิยมของนักเดินทางค้าขายทางทะเล เนื่องจากไม่ต้องเสียเวลาเดินทางอ้อมไปยังอีกฝั่งหนึ่ง ซึ่งอาจมีอุปสรรคจากสภาพอากาศหรือโจรสลัด โดยชายฝั่งทะเลทั้ง 2 ด้านมีท่าเรือ สะดวกในการจอดพักของเรือเดินสมุทร มีความสะดวกในการขนถ่ายสินค้าไปตามเส้นทางข้ามคาบสมุทรมุข ซึ่งอาจเป็นทางบกหรือทางน้ำร่วมกัน รวมถึงความปลอดภัยและบริการที่ดึงดูดให้นักเดินเรือ เดินทางค้าขายทางทะเลจากภูมิภาคต่างๆ

เส้นทางข้ามคาบสมุทรมุขมีความสำคัญทั้งในด้านการค้าและด้านยุทธศาสตร์ จึงเป็นที่เฝ้ามองของนานาชาติมาโดยตลอด เส้นทางข้ามคาบสมุทรมุขเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีหลายแนว ที่สำคัญแห่งหนึ่งคือ "เส้นทางข้ามคาบสมุทรมุขช่องสิงขร" เป็นเส้นทางระหว่างทะเลอ่าวไทยที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผ่านช่องสิงขรและเมืองตะนาวศรีไปยังเมืองท่ามะริดบนฝั่งทะเลอันดามัน ที่ปากแม่น้ำตะนาวศรี เป็นเส้นทางคมนาคมที่มีความสำคัญในทางการค้าระหว่างประเทศตะวันตกและประเทศตะวันออก โดยเฉพาะจีนและอินเดียมายาวนานนับพันปี โดยมีเมืองตะนาวศรีซึ่งตั้งอยู่บนฝั่งแม่น้ำตะนาวศรีเป็นเมืองหลัก บนเส้นทางข้ามคาบสมุทรมุข ห่างจากชายฝั่งทะเลประมาณ 70 กิโลเมตร เรือเดินทะเลสามารถเดินทางเข้าออกตามแม่น้ำตะนาวศรี และจอดเทียบท่าได้ที่หน้าเมือง

เมืองตะนาวศรีมีความสำคัญเป็นเมืองท่าค้าขาย มีกำแพงเมือง-คูเมืองป้องกันและกำลัทหารคุ้มครองเส้นทางข้ามคาบสมุทรมุข และเป็นเมืองท่าค้าขายที่สำคัญติดต่อกับประเทศในยุโรป ซึ่งทำความเจริญรุ่งเรืองให้แก่พระนครศรีอยุธยา ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช จนถึง พ.ศ. 2302 พระเจ้าอลองพญาขัตติย์พม่าได้ยกทัพลงมาทางใต้เข้ายึดเมืองตะนาวศรี เมืองมะริด และเมืองตะนาวศรี และได้ใช้เส้นทางข้ามคาบสมุทรมุขเดินทัพผ่านช่องสิงขรมายังฝั่งทะเลอ่าวไทยที่บริเวณอ่าวหว้าขาว (ห่างจากอ่าวประจวบคีรีขันธ์ไปทางเหนือประมาณ 10 กิโลเมตร) ซึ่งเป็นทางเดินระหว่างภูเขากับทะเล แต่ได้ถูกทหารกองกำลังอาหมาด โดยการนำของขุนรองปลัดชู (ชาวสิงห์บุรี) จำนวน 400 คน เข้าซุ่มโจมตีสร้างความเสียหายแก่กองทัพพม่าหลายครั้งหลายครา แต่ด้วยกำลังที่น้อยกว่าได้ถูกกองทัพพม่าโอบล้อมต้อนตกทะเล และถูกฆ่าตายจนหมดสิ้น นับเป็นวีรกรรมไทยรบพม่าที่สำคัญครั้งหนึ่งเพื่อรักษาแผ่นดินคาบสมุทรมุขแห่งนี้ให้คงไว้เป็นของไทย

ในครั้งนั้นเป็นช่วงเวลาที่มีความเจริญของไทยเริ่มถดถอยจนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาถูกพม่าทำลาย ใน พ.ศ. 2310 แต่ต่อมาได้สร้างความเข้มแข็งใหม่จนสามารถขับไล่พม่าออกไปจากผืนแผ่นดินไทย ใน สมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช และสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ประเทศในยุโรปได้เข้า ยึดดินแดนต่างๆ ในบริเวณคาบสมุทรเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยอังกฤษเข้าครอบครองมาเลเซียและ พม่า ส่วนฝรั่งเศสเข้าครอบครองลาว เขมร และเวียดนาม คงเหลือประเทศไทยที่ยังสามารถรักษาความ เป็นอิสระภาพไว้ได้ และการสูญเสียอำนาจทางการเมืองของคนในท้องถิ่นที่เกิดขึ้นในดินแดนคาบสมุทร แห่งนี้ ส่งผลให้เส้นทางข้ามคาบสมุทรต้องปิดตัวลงแต่ครั้งนั้น

จนถึงสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อญี่ปุ่นยกคนขึ้นบกเข้ายึดเมืองประจวบคีรีขันธ์ เมื่อวันที่ 8 ธันวาคม พ.ศ. 2485 และเกิด"วีรกรรมอ่าวมะนาว" อันเป็นเหตุการณ์ที่คนไทยลุกขึ้นต่อสู้เพื่อรักษาผืน แผ่นดินไทยแห่งนี้

หลังจากนั้นญี่ปุ่นได้สร้างถนนยุทธศาสตร์ข้ามคาบสมุทรช่องสิงขรจากฝั่งอ่าวไทย ที่เมือง ประจวบคีรีขันธ์ไปยังฝั่งทะเลอันดามันที่เมืองมะริด ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เส้นทางข้าม คาบสมุทรนี้ก็ปิดตัวลงอีกตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

ในแง่ประวัติศาสตร์เส้นทางข้ามคาบสมุทรของสุวรรณภูมิแล้ว ด้านสิงขรมีความสำคัญ สืบเนื่องตั้งแต่ยุคสุวรรณภูมิ ราว 2,000 ปีมาแล้ว ถึงยุคกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และต้นกรุง รัตนโกสินทร์ จะส่งผลให้เกิดการท่องเที่ยวมีภูมิสังคมวัฒนธรรมอย่างยั่งยืนและยาวนานถึงลูกหลานไม่มี สิ้นสุด

ด้านสิงขร ในปัจจุบันได้กลายเป็นจุดผ่อนปรนทางการค้า ระหว่างชายแดนไทยและพม่า จำหน่ายสินค้าพื้นเมืองของคนไทยและคนพม่า สินค้าที่มีจำหน่ายได้แก่ เพอร์นิเจอร์ไม้แกะสลักซึ่งเป็น งานฝีมือ เหมาะสำหรับเป็นของขวัญและตกแต่งบ้าน ต้นไม้ต่างๆ รวมถึงเครื่องประดับที่ทำจากหินและ พลอยหลากชนิด และในช่วงเช้าของวันเสาร์ จะมีการเปิดด่านให้มีการค้าขายระหว่างไทยและพม่า โดย จะมีสินค้าพื้นบ้านต่างๆ เข้ามาค้าขาย ให้เลือกซื้อ โดยเฉพาะในช่วงสงกรานต์ จะมีการเปิดด่านให้ นักท่องเที่ยว ได้เข้าไปในส่วนของหมู่บ้านมูตอง ซึ่งเป็นหมู่บ้านเล็กๆ เพื่อดูวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ ของหมู่บ้านชายแดน นอกจากนี้ จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ได้ยกระดับด้านสิงขรเป็นจุดผ่านแดนถาวร เป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและการค้าชายแดนของจังหวัด (ช่วงปี 2554 – 2558) จุดนี้จะเป็น ยุทธศาสตร์สำคัญที่จะทำให้ประจวบคีรีขันธ์เป็นประตูเชื่อมความสัมพันธ์ ในด้านการขนส่ง การค้า การ ลงทุนและการท่องเที่ยวกับพม่า สูการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปีพ.ศ. 2558 จึงจำเป็นต้อง เตรียมความพร้อมด้านต่างๆ หลายด้านที่สำคัญ เช่น พื้นที่สำหรับตั้งศูนย์ราชการชายแดน การค้า ชายแดน การคมนาคมขนส่ง สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ และยังจะทำให้ศักยภาพด้านการ ท่องเที่ยวของพื้นที่ด้านสิงขรในปัจจุบันดีเพิ่มมากขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าว ทำให้เกิดแนวความคิดในการนำเสนอแนวทาง รูปแบบการวางผังและพัฒนาสภาพแวดล้อมใช้เป็นข้อเสนอแนะเบื้องต้น สำหรับการนำไปสู่การปฏิบัติ ด้วยกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง (Urban Design) อย่างเป็นระบบ และครอบคลุมประเด็นต่างๆที่มีความจำเป็นต่อการพัฒนาศักยภาพและส่งเสริมด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ด้านสิงขร โดยผลสรุปของการศึกษาวิจัยครั้งนี้ สามารถก่อให้เกิดประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมได้ต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมของการใช้พื้นที่บริเวณชุมชนและด้านชายแดนสิงขร
2. เพื่อศึกษาเอกลักษณ์ ลักษณะสภาพแวดล้อมเดิม ที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และยกระดับคุณภาพชีวิตและความเป็นอยู่ของพื้นที่บริเวณชุมชนและด้านชายแดนสิงขรให้ดีขึ้น
3. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ เสนอแนะแนวทางด้านกายภาพ การวางผังและพัฒนาสภาพแวดล้อมของพื้นที่บริเวณชุมชนและด้านชายแดนสิงขรให้ดีขึ้น และสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชนด้วยกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การนำเสนอรูปแบบการวางผังและพัฒนาสภาพแวดล้อม ด้วยกระบวนการออกแบบชุมชนเมือง ในลักษณะทางด้านกายภาพ เป็น 4 ประเด็น คือ

1. รูปแบบการวางผัง เสนอให้มีการรักษารูปแบบศูนย์ราชการด้านศุลกากร การค้าชายแดนและชุมชน เน้นการพัฒนาในแนวราบ และให้มีการจัดกลุ่มของกิจกรรม การใช้พื้นที่ ให้เป็นสัดส่วน
2. รูปแบบการใช้อาคาร เสนอให้มีการรักษาอาคารที่มีคุณค่าทางสถาปัตยกรรม และปรับปรุงรูปลักษณ์อาคารเดิมที่เก็บไว้บางส่วน รวมทั้งสร้างอาคารใหม่ที่เหมาะสมสอดคล้องกับการใช้พื้นที่ในอนาคต
3. รูปแบบการสัญจร เสนอให้มีการปรับปรุงระบบสัญจรของพื้นที่ใหม่ โดยเน้นการเดินเท้า ร่วมกับการใช้รถยนต์
4. รูปแบบการใช้พื้นที่ภายนอกอาคาร เสนอให้มีการปรับปรุงคุณภาพพื้นที่โล่ง จัดระเบียบอุปกรณ์ประกอบถนน ที่จอดรถ และระบบสาธารณูปโภคร่วมกัน

1.4 กรอบการศึกษาและแนวทางการศึกษา

กระบวนการศึกษาโครงการประกอบด้วยขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการเสนอผลงาน
ดังนี้

1. การนำเสนอข้อมูลด้านกายภาพพื้นที่ด้านเศรษฐกิจ และสังคมในระดับพื้นที่ชุมชนเมือง เป็นการศึกษาข้อมูลด้านต่างๆ ในพื้นที่โครงการเพื่อนำมาวิเคราะห์โครงการ
2. การนำเสนอข้อมูลด้านนโยบายในการพัฒนาในระดับต่างๆ และโครงการที่เกี่ยวข้อง เพื่อเพิ่มควมมีประสิทธิภาพ และความสอดคล้องในการพัฒนาพื้นที่โครงการกับความต้องการของชุมชน
3. การวิเคราะห์ และประเมินข้อมูลที่ได้จากการศึกษา
4. การกำหนดกรอบแนวคิดการพัฒนาในระดับพื้นที่โครงการ
5. การคาดการณ์ผังโครงสร้างในอนาคตเพื่อเป็นแนวคิดการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดความเหมาะสมในการพัฒนาในด้านต่างๆ
6. การออกแบบพัฒนาพื้นที่โครงการ

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบถึงเอกลักษณ์ ศักยภาพและสภาพปัญหาของพื้นที่ เพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนา โดยเฉพาะสภาพแวดล้อมทางกายภาพ
2. เป็นกรณีศึกษาสำหรับผู้สนใจโครงการพัฒนาพื้นที่เพื่อกิจกรรม การค้า โดยเฉพาะในรูปแบบการวางผังและพัฒนาสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนชายแดนด้านสิงขร ที่ต้องการบรรยากาศและความหลากหลายของกิจกรรม สามารถรองรับผู้ใช้บริการหลายกลุ่ม
3. ข้อเสนอแนะบางประการจากมุมมองของนักออกแบบชุมชนเมืองเกี่ยวกับการพัฒนาสภาพแวดล้อมของชุมชนชายแดนด้านสิงขรที่เหมาะสม เป็นตัวอย่างการพัฒนาพื้นที่ที่คำนึงถึงการสร้างประโยชน์ทางสังคมร่วมกับประโยชน์ทางพาณิชย์กรรม ช่วยส่งเสริมสนับสนุนภาพลักษณ์ที่ดีของมหาวิทยาลัยที่มีต่อชุมชน